

PRZEDSIĘBRAĆ (128) *vb impf*

przedsię brać (105), **przedsie brać** (23); przedsie *LibLeg, RejPs, KromRozm I, KromRozm II* (3), *KromRozm III* (2), *GroicPorz, OrzRozm, GrzepGeom, BielSpr, KochTr, KochPieś*; przedsię : przedsie *LubPs* (5:1), *Mącz* (17:2), *OrzQuin* (1:4), *GórńDworz* (4:1), *CzechRozm* (10:1).

przedsię brać (89), **brać przedsię** (39); przedsię *brać RejPs, RejKup, KromRozm I, KromRozm II* (3), *KromRozm III* (2), *LubPs* (6), *BibRadz, OrzRozm, Prot, RejPos* (3), *BiałKat, HistLan, RejZwierc* (2), *MycPrz, WierKróc, ModrzBaz* (2), *KochTr, CzechEpPorz, KlonŻal, WisznTr, KochPieś, GórńTroas, KochFrag, WujNT, WitośłLut*; *brać przedsię PatKaz II, RejJóz, LibLeg, MurzHist, GroicPorz, GrzepGeom, BielSpr, WujJudConf, PaprPan, SkarJedn, SkarŻyw, GórńRozm, ActReg*; przedsię *brać* : *brać przedsię Diar* (2:1), *BielKom* (2:2), *GliczKsiąż* (1:1), *BielKron* (1:3), *Mącz* (14:5), *OrzQuin* (3:2), *GórńDworz* (4:1), *CzechRozm* (8:2), *CzechEp* (11:6), *Phil* (2:1), *LatHar* (2:1), *SarnStat* (2:1).

Pisownia: przed się *brać* (54), przedsię *brać* (34), przedsiębrać (1); *brać przed się* (26), *brać przedsię* (13).

przedsię ... brać (21) [wyrazem wtrąconym jest: „nie” (18), rzeczownik dopełnienia (2), „nam” (1)]; *brać ... przedsię* (13) [wyrazem wtrąconym jest: „to” (6), „co” (2), „też” (1), rzeczownik + jedna lub trzy przydawki (4)].

Oba e oraz a jasne [w tym w a 1 r. błędne znakowanie].

inf przedsię *brać, brać przedsię* (22). ♦ *praes 1 sg* przedsię *biorę, biorę przedsię* (8), *bierzę przedsię* (7); *biorę OrzQuin, GórńDworz, CzechRozm, CzechEp* (2); *biorę* : *bierzę Mącz* (3:7). ♦ *2 sg* przedsię *bierzesz* (1). ♦ *3 sg* przedsię *bierze, bierze przedsię* (25). ♦ *1 pl* przedsię *bierzemy* (2) *Diar, OrzQuin, przedsię bierzemy* (1) *CzechEp*. ♦ *2 pl* przedsie *bierzecie* (1). ♦ *3 pl* przedsię *biorą, biorą przedsię* (13). ♦ *praet 1 sg m -m* przedsię *brał* (5). ♦ *3 sg m* *brał przedsię, przedsie brał* (4). ♦ *3 pl m pers* przedsię *brali, brali przedsię* (7). *subst* przedsię *brały* (1). ♦ *fut 3 pl m pers* *będą brać przedsię* (1). ♦ *imp 2 sg* *bierz przedsię* (3). ♦ *1 pl* *bierzmy przedsię* (2). ♦ *con 2 sg m* *byś przedsie brał* (1). ♦ *3 sg m* *by przedsię brał* (2). ♦ *3 pl subst* *by przedsie brali* (1) *RejPs*. ♦ *impers praes* przedsię *sie bierze* (1). ♦ *part praes act* przedsię *biorąc, biorąc przedsię* (19), przedsię *biorąc* (1); *-ać* : *-ać CzechRozm* (2:1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) i XVIII w. s.v. przedsięwziąć.

1. *Zamierzać, zamyślać, postanawiać, dążyć do czegoś; proponere Mącz, Vulg, Cn; statuere Mącz, JanStat, Cn; destinare, inducere (in) animum Mącz, Cn; cogitare, instituere, intendere Mącz; cernere, discernere Cn [w tym: co (47)]* (52) : *racz miły panye obiańnic ciemne a nierozumne ferca nałfe aby [...] nic inłfego przed fie niebrali iedno fie tego wftawicznie vczyli iakoby cie vbłagac wftawicznie mogli RejPs 112; KromRozm I Ov; KromRozm III E; Nie bierz przed fie ledá czego/ Bo zła myłl przychodzi s tego. BielKom F8v; Multa quidem cogito sed prohibeor occupationibus Wiele rzeczy przed fie biorę ále dla trudnoścy temu dofić vczynić nie mogę. Mącz 258c; Intendo, Náciagam/ też mam wolą/ bierzę co przed fie/ baczę/ vdawam fie ná co. Mącz 445a, 83b, 96c, 234d, 265c, 311c (10); Prot C3v; áby pan moy [...] záchowywał we włytykim wspaniałość/ nicz máłego/ á podłego przed fie nie biorąc GórńDworz li2, G5v; CzechEp 136, 178; Wielce ważna rzecz to ieft/ co fie przed się bierze GórńTroas 41; KochFrag 15; LatHar 663.*

cum inf (1): A niechcę ábyście wiedzieć nie mieli brácia/ iżem często przed fię brał przybyć do was *WujNT Rom* 1/13.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*aby* (1), *jakoby* ‘*aby*’ (1)] (2): nic inźzego nie biorą [*Turcy*] przedfię ieno iákoby fię w męłtwie łtárfzym okazał *BielSpr* 52v; *SkarŻyw* 328.

a. *Postanawiać z mocą ustawy, ustanawiać* (5) : *Diar* 87; iż wy thákową Exekucyą iákową przed fye bierzećie/ włzytkę Koronę Polfką z gruntu wywroćicie *OrzRozm* B2v; *Mącz* 413b.

Szereg: »przedsię brać i (ani) stanowić« [*szyk* 1:1] (2): NIgdy to nie będzie dopułczono/ áby Król [...] miał cóżkolwiek przed fię brać y łtánować/ niepodawłzy tego ku porádzie Pánów Senatorów. *SarnStat* 38 638.

b. *Decydować o czymś* (1) : POpiel wtory od łtryiow łwych [...] ná Monárchią Polfką wybran/ gdzie włzytki łpráwy iego łtryiowie przed fię bráli. *BielKron* 342.

c. *Chcieć przedstawić w tekście, mieć intencje* (21) : Acz to też mamy wyedźzyć/ iż oni [*apostołowie*] tego przedfye nyebráli/ áni tym vmyłlem piłáli/ áby nam włsyłtkę náukę pánłką/ á drogę zbáwyenną opifáli. *KromRozm II* c4v, d, d2v; Ale ci/ ktorzy teraz ná dwie części zakon dzielić poczęli/ nic tego co pierwłzy przedfię nie biorą *CzechRozm* 99, 129, 160v; rácz W.M. wiedzieć iż trzy tylko rzeczy głównieyfe biorę przedsię/ y ony ná troie ksiáżek dziełę. *CzechEp* *4; łámę obietnicę ktora byłá ná początku v Bogá (iż iey ielźcze nie wypełnił był) [*św. Jan Ewangelista*] bierze przed się *CzechEp* 306, 46, 161, 164, 174, 328; *CzechEpPORz* *3; *KlonŻal* A2v; Day pokoy/ á máłych rzeczy nie bierz przed się. Mow o práwie iákoś mi obiecał wczorá. *GórnRozm* E.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*że* (3), *żeby* (1), *jakoby* ‘*żeby*’ (1)] (5): Przetom ia też vmysłnie/ w tych rozmowách/ to przed fię brał y ná tymem fię dołyc długo y potrzebnie báwił/ iákobym mátałtwo to łprołne [...] piłmy łwiętyimi [...] okazał *CzechRozm* A6v, 130v; Bierze to przedsię I.M. *X(iqdz)* *K(anonik)*; fol. 118. y potym niżej. Ze tego dowieś chce: iż Bołtwo Páná Chriłtułowe/ ná początku/ łrzedku y końcu Bibliey ielť wyrażone *CzechEp* 179, 111, 166.

Szereg: »przedsię brać abo twierdzić« (1): Tego żaden Żyd báczny rzec nie może/ áby to przedfięwzięćie było Agurowe/ ktory ty łłowá nápiłal/ żeby on to przedfiębrał/ ábo twierdzić miał/ że nárułzenie pánieńłtwá białey głowy/ trudniey ma być poznano niż [...] *CzechRozm* 130v.

2. *Brać za przedmiot przemyśleń; considerare, pensitare* *Mącz* [co] (28) : *MurzHist* G4v; *Diar* 30; Mamy tedy w tákie krotofile vgadźać/ kthore łumnienia náłzego obrázić nie mogą/ byorąc przed fię ty przykłady/ bądź to krotofilne álbo żáłobliwe/ ktore łerce náłze zmiękczyć mogą *BielKom nlb* 4; *LubPs* Z6 marg; *BielKron* 356v; Interdixit ne quid mirer malum meum, Nie dał mi tego przedfię niełźcześcia brác. *Mącz* 87c, 72a, 227d, 288c; Biorę przed fye to co łłyfzē/ j równájąc to o czym myśłę z tą Dryią y z Quadrem/ łzerłfe náyduię być/ á niźliby z temi Figurámi mogło być równáné *OrzQuin* I, E, Yv; A mowią to łłowá ony przedfię biorąc: Ciáło nic nie ielť pożyteczne/ duch ielť ktory ożywia. *CzechRozm* 267, 156v, 231v; A ták ia łift iákubow opuściwłzy/ Piotrow przed fię biorę *CzechEp* 317, 179, 414.

przedsię brać z czego (5): Czo s thego Płalmu przed fię brać mamy. *LubPs* N6 marg, O5v marg, P3 marg, cc3v marg, cc5v marg.

brać przedsię na co (1): Thy flowka dzyfz byorą przethfą naczefzcz y chwałą yey [Maryi] naczfthfchemu począczy *PatKaz II* 19.

cum A cum inf (1): venit hoc mihi in mentem te esse hominem divitem, me item hominem esse pauperrimum, Tom ya przed fię brał ciebie być człowiekǎ bogatego/ mnie zaś bǎrzo vbogiego. *Mqcz* 175c.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Któż wié/ ieſli y tego przed fye nie bierze [żona męża będącego w podróży]/ [...] Ze ná świecie rodzą fye tákowé żiołǎ/ Których ſmák pámięć domu wyglǎdza zgołǎ *KochPieś* 52.

Szereg: »brać przedsie, rozmyślać« (1): Rozum człowieczy ieſt tákowy/ im więcý co bierze przed fye/ im częścicý co rozmyśla/ tym przeſtrzeniý ſobie w óný rzeczy czyni *GrzepGeom* B4.

W przen (2) : *GrzepGeom* B4; Zábawki wieku mego/ ty nie ſmákowǎły/ Od tych czǎłow: y co me myſli przed fię brǎły. *WisznTr* 10.

3. *Uwzględniać, kształtować swoje działania lub myśli według czegoś* [co] (24) : *LibLeg* 11/139; nie chcǎc fye im pothym częſtym odmawianim vprzykrzyć/ biorǎc teſz przed fye powinowǎctwo Krzeſciǎńskie/ [...] Nápiſałem krotko ten Porzǎdek Sǎdow Mieyfkich *GroicPorz* A3v; *BibRadz* *5; *Mqcz* 234d; *OrzQuin* F4 [2 r.]; A żaden rzec nie moſze Pǎnu ſwemu/ przecſz on ták rownie kǎżdemu/ w tey winnicy ſwoiey prǎciǎcemu/ iednǎkǎ zapłǎtę zoſtǎwować raczy/ nic przed fię nie biorǎc/ ni zacnoſci ſtanow/ áni teſz czǎłow/ chociaſz ktho przedzey/ ábo chociaſz poſledzey vda ſie do tey ſwiętey winnice Pǎnǎ ſwoiego *RejPos* 58v, 130v, 198; Tǎcyć Biſkupowie Swięci/ którzy [...] roſſǎdzǎli obłędliwoſci od prawdy: tłumili Kǎcérze: byli od wǎzelǎkiey prózney chwały [...] od wǎzelǎkiey boiǎſni ludzkiey prózni: nic przedſię niebrǎli/ iedno tylo pǎna Bogǎ *BiałKat* 36; *HistLan* C4v; *CzechRozm* 237; *ActReg* 135; Nie pámiętay ná grzechy młodoſci moiey/ y niewiǎdomoſci moich/ nie rǎcz brǎć przed fię. *LatHar* 644; Máǎc pewnǎ nádzieię, ſe biorǎc przed ſię nie ták moié przedſięwzięcié, co ieſt rzecz mnieyſza, iǎko potrzebę Rzeczypóſpolitęy vwaſzǎjąc, tę prǎcǎ moię będę W.M. mieć nietylko v ſiebie zǎlęconǎ, ále [...] *SarnStat* 848.

Ze zdaniem dopełnieniowym [iż, ſe (4), jako ‘ſe’ (1)] (5): ktorzy piǎli Sǎfkie^{mv} kſiǎſzǎciu/ áby dał z dobrǎ wolǎ w wiǎzǎnie w ſwoie krǎiny według woli Cefǎrſkiey biorǎc tho przed fię iǎkonǎ tym będzie bǎrzo ſzkodowǎł/ gdy poſtronny nieprzyǎciel głodny wnidzie do nich *BielKron* 227v; áni by ſie drugi rozumiał mieć cǎley wǎdzey [...]/ ieſliby miał powinien być poſłufzeńſtwo/ cnocie/ [...] biorǎc to przed fię/ iſz ten ktho podlega czemu/ iuſz nie ieſt zupełnym pǎnem. *Górndworz* Ee5; *MycPrz* II A2; *WierKróc* Bv; *SkarJedn* 174.

W przeciwstawieniach: »przedſię brǎć ... nie baczyć (a. baczyć nie chceć) (2), odkłǎdać« (3): Ták to przychodzi ná ty ktorzy mǎłǎ winę biorǎ przed fię/ á wielkiey nie baczą od ſłuſebnikow ſtǎrych. *BielKron* 162v; ſe to mogł Bog vczynić: [...] odkłǎdǎjąc w tey mierze ſprǎwiedliwoſć ſwoię ná ſtronę: á biorǎc przedſię łamo miłofierdzie *CzechEp* 218v; *KochTr* 24.

Szereg: »przedſię brǎć ani w wǎdze mieć« (1): A co fię tknie tych piǎm ktore ápokrifǎ zowǎ/ [...] tych my teſz przedſię nie bierzemy: áni ich w tǎkiey wǎdze iǎko inſze mamy *CzechEp* 215.

4. *Twierdzić, być zdania* [co] (5) :

przedsię brać jak (1): Ita mihi persuadebo, Ták to przed fię bierzę/ ták otym dzierzę/ zá to mam. *Mqcz* 424c.

cum inf (1): Istud mihi succurrebat grave esse me iudicio patris accusari, Tom przed fie brał/ álbo tom bacził dobrze ciężko być/ od oycá być winowan. *Mqcz* 75a.

Ze zdaniem dopełnieniowym [iż(e) (2), żeby ‘że’] (3): Y wyele inffych [...] dowodow/ ták wyęc podczás gdy łobyie łiedząc około kuphlá podleyá/ przywodzá/ s ktorych drudzy rozumieyác to yuż być rzecz pewná/ byerzá to przed fię/ á nye obawyáýá fie tego theż ćwyerdzić/ żeby lepyey było ná rzemyęflo dác łyná/ niż ná náuki. *GliczKsiqz* G7; bo tho przed fie biorę/ iż dufzá/ v ktorey iest wola człowiecza w ręku/ bárzo hołduie [...] łmyłom *GórnDworz* Mm3v; *CzechEp* *3v.

Szereg: »przedsie brać albo baczyć« (1): *Mqcz* 75a *cf cum inf*.

5. Chcieć [aby] (1): Ale drugi [...] ćifnie fie do tego bez wźzego rozmyłłu mieyfczá [*tj. do wysokiego stanowiska*] [...]. Nic inźzego przed fię nie biorąc/ [...] iedno tylko áby go miłóściwym pánem zwano *RejZwierc* 41.

6. Czynić, przystępować do działania; postępować jakoś [w tym: co (17)] (18): *RejKup* T; iż kto kołcyolá nyeflucha/ á co inego przedfyie byerze/ niż co kołcyol vczy á każe/ ma być myąn zá [...] odrzuconego człowyeká *KromRozm III* F4; (*nagł*) Sors przydzie s kołtkámi. (–) Iułtinie chciey to przedfię brác/ Náucz fie ty odemnię grác *BielKom* Fv; Dobry Sędzia ma też y ná to fie oględác/ áby czáfu łádow łwych odpráwowánia inźzych łpraw przedfię nie brał *Phil* L3, L4; Bo mię ná cóś inźzego Pállás obrociłá/ Y żadney przed fię rzeczy brác nie dopuściłá. *WitołLut* A2.

cum inf (1): Wiemy to iednáć/ iż vczeni ludzie nigdy łnadź przed fię nie biorą chwalić/ iedno/ ofoby wielkiego záwołánia *GórnDworz* G8v.

Tworzy połączenia o znaczeniu czasownikowym precyzowanym przez wyraz dopełnienia [np. staranie przedsię brać = starać się] (6): jakoby się tą wymowką, którą teraz przed się brać raczycie, żaden był zbraniać nie mógł *Diar* 28; nie náłzey to głowy/ Przedfię nam brác tákowe rozmowy *BielKom* F3v; GDyż tho przednyeyłfe łtáránye w wychowányu dzyatek rodzicowie przed fię brác máýá/ áby [...] *GliczKsiqz* E7v; Nie bierzmy nabożeńłtwá tákowego przed się/ ábychmy ludzie zmárłe chwálić mieli. *WujJudConf* 59v; *CzechRozm* 185v; *ModrzBaz* 9v.

W połączeniu z rzeczownikiem określającym przysłówkowo sposób postępowania (1): S Tákowych tedy łzkodliwych obyczáiw y przymiotow/ ma káždy bácźny człowiek brác przed fię pomierność [*tj. postępować pomiernie*] *Phil* M.

W połączeniu z rzeczownikiem i jego przydawką określającą przysłówkowo sposób postępowania (4): *RejJóz* K6v; Acz potym był [*cesarz Adrian*] od bogow rychłó s światá wzyęty/ Skoro począł brác przed fię żywot práwie łwięty. *PaprPan* Gg4; A ktorzi fię w to wdádzą/ widzimy że połpolicie nikczemnieią/ á ledwie kiedy iákie potrzebne ábo pożyteczne myłli przed fię biorą [*vixque ulla sobria cogitatione praeditos esse*]. *ModrzBaz* 51; *LatHar* 359.

W przeciwstawieniu: »brać przedsię ... opuścić« (1): Iuż bierz przed fię dobrą myłł a opułć žalobę *RejJóz* K6v.

W charakterystycznych połączeniach: przedsię brać mńimanie, rozmowy, staranie, wymowkę, występek; pomierność, upor; [jakie] myłli (2), [jakie] przemyłły, [jaki] żywot.

Cf **PRZEDSIĘ BIORĄC**

KW, (ALKa)